

תחילה וסוף בזריקה | לא.

תוכן:

- א. בדין תחילתן וסופן בשגגה, ובדין ידיעה לחצי שיעור
- ב. בדין דחפו לבור וסולם בבור, דין זרק חץ ותריס בידו, ודין זרק כלי מראש הגג
- ג. בדין שני כוחות באדם אחד
- ד. בדין קים ליה בדרכה מיניה
- ה. בגדר בעידנא בדין עשה דוחה ל"ת
- ו. פירוש הנמוקי יוסף בדעת רבי יוחנן הטובר שאשו משום חצי
- ז. דעת התוספות בראש פרק כיצד הרגל בדין בחר מעיקרא אזלינן
- ח. בדין קים ליה בדרכה מיניה במדליק אש
- ט. הירושלמי בפרק כיצד הרגל
- י. דעת הרשב"א
- יא. הירושלמי בכתובות
- יב. על דברי רבי יוחנן שאמר שראוי היה לקבוע את צום החמישי בעשירי באב

א. בדין תחילתן וסופן בשגגה, ובדין ידיעה לחצי שיעור¹

במשנה במסכת שבת שלהי פרק הזורק (דף קב.) נאמר:

"הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו, קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור. זרק לעשות חבורה בין באדם ובין בבהמה, ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור. זה הכלל, כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה".

ובגמרא שם בבירור דין המשנה, הקשו: "הא נחה חייב, והלא נזכר, ותנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה". ותירץ רב כהנא: "סיפא אתאן ללכתא ומתנא". ופירש רש"י:

"כלומר לא מיתוקמא סיפא אלא בזורק לכתא הקשור בחבל קטן כדרכו ואוחז החבל בידו, וכשנזכר היה בידו לאחוז החבל ולעכב זריקת הלכתא שלא תנוח, הלכך תחילתו שוגג וסופו מזיד ופטור. אבל זרק צרור וחפץ שכשנזכר אין בידו לעכבו, כוליה שוגג הוא. ונזכר דקתני ברישא אשמעינן רבותא דאף על גב דנזכר לא מיפטר מחטאת אלא אם כן קלטה אחר או כלב".

כלומר שכיון שבזורק ואין בידו לעכבו, נמצא שהוא סיים את פעולתו שלו בכל מהלכו של החפץ (כולל תנוחתו שלאחר מעופו) עם יציאת החפץ מידו, קובעת מחשבתו שבעת עזיבת החפץ את ידו. ומכיון שאז היה שוגג כוליה שוגג הוא, למרות שהחפץ עדיין לא גמר את מעופו כשנזכר. אמנם בלכתא ומתנא, כיון שבידו לעכבו במשך מהלכו, נמצא הוא פועל במעוף החפץ כל זמן שזה לא הגיע לסוף מעופו, ולכך אם נזכר תוך מעוף החפץ, הרי זה תחילתו בשגגה וסופו במזיד ופטור.

¹ הדברים שעיקרם כבר הובאו בספר "זכור זאת ליעקב" לזכרו של הרב יעקב פנחס כהן זצ"ל, וכן הודפסו בספר "הרשום בכתב אמת", מובאים כאן בשנית בצירוף כמה הוספות. למדנו סוגיה זו לרגל יום השנה, לעלייתו לגנוזי מרומים של שרגא צבי ז"ל בננו יקירנו, כששהינו ביישוב מורג בימים הנוראים של חורבן גוש קטיף.

ואולם הגמרא שם הקשתה על תירוצו זה של רב כהנא ודחתה אותו, ובמסקנה שם תירץ רבא:

“תרתני קתני, הזורק ונוזכר מאחר שיצתה מידו, אי נמי לא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור.”

ורב אשי אמר:

“חסורי מחסרא והכי קתני, הזורק ונוזכר מאחר שיצתה מידו, קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור, הא נחה חייב. במה דברים אמורים שחזר ושכת, אבל לא חזר ושכת פטור, שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה.”

היינו שלמסקנה אין מתחשבים בסברת רב כהנא הנ”ל, ואף זורק סתם שאין בידו לעכבו, אף שהוא סיים כאמור את פעולתו שלו במעוף החפץ, מכל מקום כיוון שנזכר תוך מהלך החפץ לאחר עזיבתו את ידו, הוי ליה תחילתו בשוגג וסופו במזיד ופטור².

ולכאורה רב כהנא בתירוצו מאי קסבר ולמסקנה מאי קסבר, שהרי בזורק חפץ הזורק אמנם סיים את פעלו בכל מהלכו של החפץ עם עזיבת החפץ את ידו. וצריכים אנו לומר שבהוה אמינא, היינו תירוצו של רב כהנא, סברו שהקובע לענין דין זה של תחילתו בשגגה וסופו בשגגה, הוא פעולתו של העושה במעשה, ותחילתו וסופו היינו תחילת פעולתו וסוף פעולתו. ואולם למסקנה סבורה הגמרא, שהקובע בדין זה הוא התבצעותו של המעשה והיותו עשוי, שבנידון דידן הוא משך מהלכו של החפץ הנזרק, ותחילתו היינו תחילת מעופו, וסופו הוא תנוחתו.

מאידך, בהמשך הסוגיא שם:

“איתמר שתי אמות בשוגג, שתי אמות במזיד, שתי אמות בשוגג, רבה אמר פטור, רבא אמר חייב. רבה אמר פטור אפילו לרבן גמליאל דאמר אין ידיעה לחצי שיעור, התם הוא דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר, אבל הכא דבמזיד לא. ובמאי, אי בזורק שוגג הוא, אלא במעביר. רבא אמר חייב, ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור, התם הוא דבידו, אבל הכא דאין בידו לא. ובמאי, אי במעביר הרי בידו, אלא בזורק.”

והיינו שהן לרבה והן לרבא, בזורק אין ידיעה מחלקת משום שמצד פעולת העושה הכל נגמר בתחילה, כשיצא החפץ הנזרק מידו, ולכן לא שייך לומר שהידיעה מחלקת למרות שהחפץ עדיין לא נח כשידע. וזאת משום שלענין הלכה זו של יש ידיעה לחצי שיעור, פעולתו של העושה היא הקובעת ולא היות המעשה עשוי. והיינו שרק אם תהא הידיעה תוך פעולתו של העושה יש לומר שתחלק, ולכן אם נגמרה פעולתו קודם שזכר, שוב אין ידיעה לחצי שיעור, ואף שזכר קודם שהיה המעשה עשוי. ומטעם זה סוברים גם רבא וגם רב אשי בתירוניהם למסקנת הסוגיה לעיל, שבנידון זה של ידיעה לחצי שיעור, אף שנזכר לאחר שיצא החפץ מידו, מכיון שחזר ושכת, חשוב תחילתו וסופו בשוגג, ואולם אין ידיעה לחצי שיעור,

² ועיין רמב”ם (שגגות ב, א) שכתב: “אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שיהיה שוגג מתחילה ועד סוף וכו’, כיצד כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת, עקר בזדון והניח בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בזדון פטור, עד שיעקור בשגגה ויניח בשגגה, וכן כל כיוצא בזה”. עכ”ד. ובלח”מ שם הקשה “דלישמעינן רבותא אפילו זורק נמי. דבמסקנה אסיקו דאפילו זורק, ואם כן איך לא כתב רבנו ז”ל אלא מעביר”.

משום שמשיצא החפץ מידו שוב אינו בידו לעכבו, ומשום כך מצד פעולתו שלו הכל נגמר בתחילה, וכמו שפירש רש"י שם.

לאור האמור ניתן להסיק מסוגיא זו:

א. שיש להבחין בין מעשה זריקה המחייב לבין מעשים אחרים המחייבים. שבמעשים אחרים, זהים מבחינת הזמן משך פעולתו של העושה ומשך התבצעותו של המעשה, שגמר היותו של המעשה עשוי הוא גם גמר פעולתו והשקעת כוחו של העושה. מה שאין כן בזורק, שמשיצא החפץ הנזרק מידו ואין בידו לעכבו, נסתיימה פעולתו שלו בכל מהלכו של החפץ הנזרק כולל הנחתו, ואולם התבצעותו של מעשה הזריקה והיותו עשוי, אינו מסתיים אלא עם תנוחתו של החפץ בפועל.

ב. מכיון שבזורק ישנו חילוק מבחינת הזמן בין משך פעולת הזורק לבין משך התבצעות המעשה, יש לדון בכל מקרה שבו עוסקים בזורק, מהו הקובע לענין הדין שבו עוסקים, אם פעולת העושה, או התבצעות המעשה והיותו עשוי.

ב. בדין דחפו לבור וסולם בבור, דין זרק חץ ותריס בידו, ודין זרק כלי מראש הגג

נראה שהבחנה זו הינה היסוד בדיניו של רבא (סנהדרין עז:):

"דחפו לבור וסולם בבור ובא אחר וסלקו ואפילו הוא קדם וסלקו פטור, דבעידנא דשדייה יכול לעלות הוא. זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו, ואפילו הוא קדם ונטלו פטור, דבעידנא דשדייה ביה מיפסק פיסקיה גיריה. זרק בו חץ וסמנין בידו ובא אחר ופיזון פטור, דבעידנא דשדא ביה יכול להתרפאות הוא".

שהטעם בכל הדינים הללו לפטור את הזורק הוא, שבשעת זריקה, היינו עזיבת החפץ הנזרק את ידו, אין בזריקה זו כדי להמית. ומכיון שהזורק סיים את פעולתו והשקעת כוחו בזריקה עם עזיבת החפץ הנזרק את ידו, נמצא שכל פעולתו בזריקה נעשתה בהיתר, שהוא מצדו סיים זריקה שלימה שאין בה כדי להמית (שכן הוא זרק לתריס). ולכן אף שקדם הוא עצמו ואיפשר לחץ ההולך מכח זריקתו שלו להמית, אין בכך כדי לשנות את משמעותה של זריקתו, כיון שמצידו את זריקתו הוא כבר גמר לפני כן, ולכך הסילוק הוא מעשה אחר מעשה חדש, שהדיון עליו הוא כשהוא לעצמו וללא כל קשר לזריקה, ואף עליו נפטר מפני שאינו אלא גורם.

וכן הוא גבי דינו של רבה (בבא-קמא כו:):

"זרק כלי מראש הגג, והיו תחתיו כרים או כסתות, בא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור. מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה".

אכן לאור זה לכאורה היה נראה לעינין בסוגיה במסכת מכות (ה.), שם הובאו במשנה דברי רבי אליעזר בן יעקב שאמר בדין חיוב גלות, שאם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה הרי זה פטור. ובגמרא הובא מקורו לכך מהמקרא: "ומצא" דהיינו פרט לממציא את עצמו. שלכאורה לאור דברינו למה לו מקרא ללמוד כן, והרי כשיצאה האבן מידו עדיין לא היה ראשו שם ולא היתה זו כלל זריקה לראשו, ולכן מטעם זה היה לו להפטר. ואולם בפשטות אין בכך כל קושי, שהרי מכל מקום היתה הזריקה אל אותו מקום שבו

פגעה האבן בראשו ולכן ללא הפסוק היה לו להתחייב, ואף שראשו לא היה שם בשעת הזריקה. מה שאין כן בזורק לתריס שהזריקה היתה לתריס ולא מעבר לו.

ג. בדין שני כוחות באדם אחד

בשבת (ה):

"אמר רבי יוחנן עמד במקומו וקיבל חייב, עקר ממקומו וקיבל פטור. תניא נמי הכי, אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב, עקר ממקומו וקיבל פטור. בעי רבי יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו, מאי קמבעיא ליה, אמר רב אדא בר אהבה שני כוחות באדם אחד קא מבעיא ליה, שני כוחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב, או דילמא כשני בני אדם דמיא ופטור, תיקו".

ורש"י והפירוש הראשון שבתוספות פירשו את בעיית רבי יוחנן אי כאדם אחד דמי וחייב, או כשני בני אדם דמיא ופטור, דהוה להו שנים שעשאוהו, דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולגות, אלא רץ אחריו ועכבו, הויא ליה עקירה קמייתא בלא הנחה. עכ"ד.

והרש"ש שם הקשה על בעייתו זו של רבי יוחנן וזו לשונו:

"קשיא לי דבסוף פרק הבונה פלוגתא רבן גמליאל וחכמים בכותב שתי אותיות אחת שחרית ואחת בין הערביים, דרבן גמליאל מחייב, ואף חכמים לא פליגי עליה רק מטעם דיש ידיעה לחצי שיעור, והא ודאי שני כוחות הוא. ובכריתות ספ"ג תניא דרבן גמליאל מחייב אפילו בשתי שבתות, ודחק לחלק בין חצי מלאכה לחצי שיעור, עיין לקמן (צג) ותוד"ה חד, דטפי יש לפטור בשתי אותיות מבזה עוקר וזה מניח ע"ש".

אמנם לאור הבנת משמעותה המיוחדת של פעולת זריקה כנ"ל, נראה שקושיית הרש"ש שוב אינה קיימת כלל, שכאמור יש לחלק בין זריקה לשאר מעשים כשעוסקים בפעולת העושה והשקעת כוחו במלאכה. שבזריקה מסתיימת פעולת הזורק בכל מהלך החפץ הנזרק והנחתו, עם עזיבת החפץ את ידו, כלומר שברגע זה מסתיימת אף הנחת החפץ מצד כוחו של הזורק (הגם שבפועל טרם נח) במקום שאליו יועד בזריקה זו. ולכן עצירתו על ידי הזורק תוך מעופו, היא מעשה אחר, הנחה חדשה שאין לה כל קשר לזריקה. ומשום כך יש לראות את הזריקה ואת עצירת החפץ כשני כוחות שאין להם כל קשר זה לזה, ושאיכת בעיית רבי יוחנן אי כאדם אחד דמי או כשנים. מה שאין כן בכותב, או בכל יתר מלאכות שאינן נעשות בדרך של זריקה, שבהן כל זמן שלא הגיעה המלאכה לגמר היותה עשויה, לא גמר העושה פעולתו וכוחו בעשייתה. ומשום כך כל זמן שלא נעשתה כולה, כל הפעולות שפועל עושה המלאכה להשלמת עשייתה הן כולן המשך אחד, ואין לראותן כשני כוחות ואף שיש בינן הפרש זמן גדול, שכן אף מצד העושה

לא נסתיימה עשיית המלאכה כל זמן שלא היה עשוי בפועל כל שיעורה³.

ד. בדין קים ליה בדרבה מיניה

דין נוסף שבו מוצא את בטויו יחודה זה של פעולת זריקה, הוא דין קים ליה בדרבה מיניה. שבפרק אלו נערות (כתובות לא.) נאמר:

”גופא אמר רב חסדא מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו שהוא חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור חלב. לימא פליגא דרבי אבין דאמר רבי אבין הזורק חץ מתחילת ארבע לטוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור, שעקירה צורך הנחה היא, הכא נמי הגבהה צורך אכילה היא.”

והגמרא שם דוחה:

”התם אי אפשר להנחה בלא עקירה, הכא אפשר לאכילה בלא הגבהה, דאי בעי גחין ואכיל. אי נמי התם אי בעי לאהדורה לא מצוי מהדר לה, הכא מצוי מהדר לה.”

והוסיפה הגמרא:

”מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא, איכא בינייהו המעביר סכין ברשות הרבים וקרע שיראין בהליכתו. להך לישנא דאמרת אי אפשר להנחה בלא עקירה, הכא נמי אי אפשר להנחה בלא עקירה, להך לישנא דאמרת לא מצוי מהדר לה הכא מצוי מהדר לה.”

ובפשטות יסודו של התירוץ השני הוא שבזורק חץ כיון שמאחר שיצא מידו אין בידו לעכבו, נסתיימה פעולת הזורק בכל מהלכו של החץ, הן עקירתו הן מעופו הן קריעת השיראין והן הנחתו, עם עזיבת החץ את ידו. ולכך אם נקבע על פי פעולת הזורק, נעשה הכל בפעולה אחת בחדא מחתא בזריקת החץ ונסתיים עם עזיבת החץ את ידו. ובכגון זה, שכל המעשים נעשו כולם באותה פעולה של העושה, סוברת שיטת

³ וראה בעיית ר' יוחנן גם בירושלמי (שבת א, א). ועיין לשון הרמב"ם (שבת יג, יג ו-טו).

ועיין בתוספות הרא"ש לשבת שפירש שהספק לגרסה זו של רש"י והתוספות, אם בעקר חברו ממקומו וקיבל פטור מטעם שלא עשה הראשון הנחה, אך גם השני לא עשה הנחה שכן בקליטה בלבד אין מעשה הנחה, או שמא הטעם הוא שאמנם הראשון לא עשה הנחה, ואולם השני עשה בקליטתו הנחה, ופטור מטעם דהווי ליה שנים שעשאוה. שעל פי הצד הראשון אם זרק ועקר הוא ממקומו וקיבל אף בזה יש עקירה ואין הנחה שכן בקליטתו בלבד ממהלכו לא עשה הנחה וההנחה שעשה בזריקתו לא יצאה אל הפועל. ואולם על פי הצד השני שאף הקליטה ממעופו חשובה הנחת הקולט, אם כן כשזרק ועקר הוא ממקומו וקיבל חשוב שעשה הנחה, ונמצא שהוא עצמו עשה עקירה והנחה ולכן חייב.

ויעוין גם בפירושו הר"ח שכתב שהטעם שפטור בעקר חברו ממקומו וקיבל הוא מטעם דלא איתעבידא מחשבתו. ובפשטות מוכח שסובר שאף שנעקר חברו ממקומו וקלטו מתוך מעופו חשובה הנחתו של הזורק, ואף שלא הגיע למקום שאליו נזרק. ובפשטות נראה שסובר שדי בכך שהגיע למקום שממנו קלטו חברו מכח זריקתו שלו כדי שתחשב הנחתו שלו, וכל הטעם לפטור הוא משום דלא איתעבידא מחשבתו. ועיין גם בגרסתו ופירושו בבעיית רבי יוחנן בזרק ונעקר הוא ממקומו וקיבל, שבפשטות נראה שלשיטתיה אזיל, ועיין גם בדברי המאירי שם.

תירוץ זה שאומרים קים ליה בדרבה מיניה⁴. מה שאין כן בגונב חלבו של חברו ואכלו, שם אין עוסקים בזריקה, ולכך מבחינת הזמן זהים משך התבצעות המעשה והיותו עשוי ומשך פעולתו של העושה. ולכן חייב ולא אמרינן דין קים ליה בדרבה מיניה, שהרי אף לאחר שהגביה וכבר נתחייב בגנבה, עדיין לא בא לידי איסור חלב. וכן יש לומר גבי מעביר סכין ברשות הרבים וקרע שיראין בהליכתו, שלשיטה זו חייב, כיון שכשאין עוסקים בזריקה לא נעשה הכל בחדא מחתא באותה פעולה של העושה. שאמנם נקרעו השיראין תוך ההעברה, ואולם ההעברה של ארבע אמות ברשות הרבים, וקריעת השיראין, לא נסתיימו בבת אחת ולכך לא אמרינן קים ליה בדרבה מיניה.

ואולם התירוץ הראשון סובר שכל משך התבצעות המעשה קובע, ודי בכך שהמעשה האחר ייעשה תוך ואגב עשיית המעשה הראשון והתבצעותו, כדי שיחול דין קים ליה בדרבה מיניה, ואף שאינם מסתיימים כאחת. ולכך תירצה שיטה זו שיש לחלק בין אפשר לאכילה בלא הגבהה לבין זורק חץ שאי אפשר להנחה בלא עקירה. וכן הוא גבי מעביר סכין ברשות הרבים וקרע שיראין בהליכתו, שלשיטה זו פטור כבזורק חץ, כיון שעל כל פנים באה קריעת השיראין תוך ואגב העברת הסכין ארבע אמות ברשות הרבים, הגם שלא נסתיימו שני מעשים אלה כאחת, ואי אפשר להנחה בלא עקירה.

ה. בגדר בעידנא בדין עשה דוחה ל"ת

בסוגיה במסכת יבמות (ו:), סברה הגמרא ללמוד מאיסור ביצוע מיתת בית דין בשבת לענין דין עשה דוחה לא תעשה. והקשו הראשונים שם כדברי הרשב"א בחדושו, שזו לשונו:

"ומיהו איכא למידק היכי הוה ס"ד דמשום דאתי עשה ודחי ל"ת הוא, והא קי"ל דכי אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת ה"מ כגון מילה בצרעת וכלאיים בציצית, דבשעה דעבר אלאו מקיים עשה, אבל הכא הא קא מבשל ועבר אלאו קודם למיתת ב"ד", ותירץ הרשב"א תירוץ אחד: "דהכא נמי הוי ליה למפרך הכי אלא דעדיפא מינה אמר ליה".

וכדבריו תירצו בתירוצם הראשון הריטב"א והמאירי.

והוסיף הרשב"א משם יש אומרים:

"דהכא נמי איכא למימר כגון שהיתה פתילה של אבר בידו, ופותח פיו ונותן את האור תחת הפתילה והיא נתכת לתוך פיו, וכן בהבערה. נמצא שהבערה ובישול וקיום מיתת ב"ד באין כאחד".

וכך הביאו המאירי משם יש מתרצין והריטב"א משם ר"ת, וכך תירץ הרמב"ן.

⁴ עיין בהפלאה בסוגיא זו. ועיין במאירי לכתובות שכתב גבי זריקת חץ: "ונמצא שמשעת עקירה נעשה השיראין כאילו נקרעו" עכ"ל. וצ"ע שהרי בפשטות זה תלוי בבעיה אי בתר מעיקרא אזלינן או בתר תבר מנא, בזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושרבו במקל (בבא-קמא יז:): ואף אי אזלינן בתר מעיקרא הרי המאירי (ביה"ב ב"ב"ק כו:): סובר כראשונים דס"ל דה"מ בזורק כלי עצמו ולא בזורק אבן או חץ. וא"כ קשה מה שכתב שהשיראין כאילו נקרעו, ואפשר שאף הוא אין ר"ל שהשיראין חשובים מנא תבירא שאין לו דמים, אלא שמצד הזורק נסתיימה פעולת הקריעה, וכמו שכתבנו. וע"ע בשמ"ק שיש שפירשו בדרך אחרת פשט שמועה זו. ועיין לקמן פסקה י' בשיטת הרשב"א.

אלא שהרשב"א עצמו הקשה על תירוץ זה:

"ולא מסתבר שאי אפשר שלא תהא הבערה ובשול הפתילה קודם בזמן, שאין הפתילה נתכת אלא אחר ההבערה זמן אחר, וכן בשול הפתילה עכ"פ קודמת בזמן לירידתה לתוך פיו, ואינו דומה לכלאיים בציצית שאי אפשר לאחד מהם להיות קודם בזמן לחברו, וכן מילה בצרעת".

אכן לאור דברינו, אין לכאורה הכרח במה שהקשה הרשב"א על תירוץ זה שתירץ הרמב"ן ושהובא גם בדברי המאירי והריטב"א. שהרי אוקימתא זו שבתירוצם, של נתינת האור המביאה להתכת האבר ונפילתו לתוך פי המומת, גם בה כבכל זריקה אין זהות מבחינת הזמן בין פעולת העושה לבין היות המעשה עשוי. שהרי מבחינת פעולת העושה, נעשה הכל במעשה אחד, ואולם מבחינת היות המעשה עשוי נעשה כל דבר בשעה אחרת. ולכן יש לדון אף בזה מה קובע לענין גדר בעידנא, שבדין עשה דוחה לא תעשה, אם היות המעשה עשוי או פעולת העושה במעשה. והיינו שאם גמר היות מעשה מצות עשה צריך שיהא באותה שעה של גמר היות המעשה של עוברו על הלאו עשוי, או שפעולת העושה בקיום מצות עשה ופעולתו בעוברו על הלאו צריך שתהיינה פעולה אחת. שאם הפעולה היא זו שקובעת, שוב לא קשה קושית הרשב"א. שהרי באוקימתא זו שבתירוץ, נעשה הכל בפעולה אחת של נתינת האור תחת הפתילה, ולכן הרי זה בעידנא. ועל פי זה יש לומר שהרמב"ן והסוברים כמותו בתירוצם זה, סוברים שפעולת העושה היא הקובעת לענין זה, ומחזור מה שתירצו⁵. ואולם הרשב"א נראה שסובר שהיות המעשה עשוי הוא הקובע לענין דין זה ולכך הקשה.

⁵ לאור זאת יש לישב את קושיית המנחת חינוך (מצוה א אות יד). שהוא הראה שם שבמצות פריה ורביה החיוב הוא שיהא לו זרע ולא המעשה שעושה כדי שיולדו לו בנים ובנות, שכן המעשה אינו אלא הכשר לקיומו. אלא שלאור זה הקשה וזו לשונו: "וע"פ הנ"ל איני מבין דברי התוס' ב"ב די"ג ד"ה: "כופין", וחגיגה ד"ב ע"ב, שהקשו לדלית עשה דפ"ו לדחות הל"ת דלא יהיה קדש. ות' דלא הוה בעידנא דהלא תעשה היא בשעת העראה והעשה היא בגמר ביאה. ולפי הנ"ל הנה בגמר ביאה ג"כ לא קיים העשה והגמר ביאה אינו אלא הכשר מצוה דאי אפשר להוליד בלא זה, אך לפי זה הוי ההעראה גם כן הכשר מצוה דאי אפשר בלא זה, [וע' בטורי אבן שם שהשיג בזה על דברי התוספות]. אך גם לסברת התוס' אינו מובן החילוק בין העראה לגמר ביאה דאף בגמר ביאה עדיין לא קיים המצוה. ולומר דכיון דבגמר ביאה מוליד ורוב נשים מתעברות ויולדות ובכל מקום אזלינן בתר רובא והוי כאילו ילדה, זה אינו דהרי אפילו נתעברה לא קיים המצוה, דבבן או בת לחוד לא קיים כלל ולא שכיח כלל דתלד תאומים זכר ונקיבה ודברי התוס' צריכים עיון כעת, עכ"ד.

אכן אם נאמר שפעולת העושה במעשה קובעת לענין גדר בעידנא שבדין עשה דוחה לא תעשה, כדעת הרמב"ן והסוברים כמותו, יש לומר שפעולת הביאה המביאה לקיום חיוב פריה ורביה היא הקובעת לענין זה, ואף שרק בתוצאתה מקויים החיוב, וכמו בדין מיתת בית דין הנ"ל שאף בה לא הפעולה היא קיום החיוב אלא בהיות המעשה עשוי. ולכן גמר ביאה המביא לקיום המצוה אם רק בו היה עובר על הלאו, היה חשוב בעידנא והיה חל דין עשה דוחה ל"ת, ואולם מכיון שכבר בהעראה, שאינה מביאה לקיום המצוה, עובר על הלאו, אין העשה דוחה את הלאו, והוא שתירצו התוספות, ודבריהם מחוורים. ואמנם המנחת חינוך הוסיף והעיר שאין זה בעידנא גם מטעם שאינו יוצא בבן לחוד או בבת לחוד, ואולם על כך יש לומר שמכיון שבבן או בת מקיים כבר את מצות הולדה, אף שלא נשלם עדיין כל שיעורה, חשוב בעידנא. וראיה לכך מהסוגיה ביבמות (ה). שסברה הגמרא להביא ראיה לדין עשה דוחה ל"ת ממצות גילוח במצורע למרות איסור לא תקיפו פאת ראשכם, ואף שכבר בפאה אחת עובר על האיסור, ואינו מקיים את המצוה אלא בגילוח הראש כולו, וכן ממה שסברה להביא מגילוח זקנו של כהן מצורע, וכן ממה שסברה הגמרא שם ללמוד זאת מגילוח נזיר מצורע, ואף שאיסור גילוח של נזיר עובר בשערה אחת, ומצות גילוח במצורע אינה נשלמת אלא בגלוח שערותיו כולן. ועיין קובץ הערות למסכת יבמות (סימן ז) שתירץ כעין זה את דברי הירושלמי שהביאו תוספות בקידושין (לח.).

ו. פירוש הנמוקי יוסף בדעת רבי יוחנן הסובר שאשו משום חציו

הנמוקי יוסף בפרק כיצד הרגל הקשה לרבי יוחנן הסובר שאשו משום חציו:

"היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת, וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת, שהרי לרבי יוחנן הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת, וכל שכן הוא, דאילו הכא (במבעיר גדיש) לא נתכוין להבעיר גדיש של חברו כלל, והכא עיקר כונתו היא שתדלק ותלך בשבת. ועם כל זה תנן משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה, ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד, ומעשים בכל יום וכדאמרן".

ותירץ:

"כי נעיין במילתא שפיר, לא קשיא לן, שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ, שבשעה שיצא החץ מידו, באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן ליה, הוה לן למיפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה. והכי נמי אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם נזק מאחריות נכסים דידיה, דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם, ואמאי מחייב הרי מת, ומת לאו בר חיובא הוא, אלא לאו שמע מינה דלאו כמאן דאדליק השתא בידיה חשבינן ליה, אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, וכן הדין לענין שבת, דכי אתחיל מערב שבת אתחיל, וכמאן דאגמריה בידיה בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב".

ובפשטות יסוד תירוצו של הנמוקי יוסף הוא ממש כיסוד בו אנו עוסקים, שבזריקה פעולתו של הזורק תמה עם עזיבת החפץ את ידו, וכיון שלרבי יוחנן הדלקת האש היא כזריקת חץ, אם כן כשהדליק נרות קודם כניסת השבת, פעולתו שלו בבעירת הנרות תמה קודם שבת, ולכך לא שייך לחייבו על הדלקה זו, למרות שהנרות הולכים ודולקים בשבת עצמה. שהרי חיוב העושה תלוי בזמן עשייתו שלו, והיא היתה בהיתר. וכן הוא ביחס לכל יתר הדינים שמביא הנמוקי יוסף בדבריו שם.

ז. דעת התוספות בראש פרק כיצד הרגל בדין בתר מעיקרא אזלינן

בתחילת פרק כיצד הרגל (בבא-קמא ז'): הובאה מחלוקת רבה ורבא, גבי זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל, שלרבה פטור דמנא תבירא תבר משום דבתר מעיקרא אזלינן, ולרבא מיבעיא ליה. וכתבו התוספות שם (ד"ה זרק כלי):

"נראה שאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו, דפשיטא דחייב, ולא שייך כאן מנא תבירא תבר, דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת בצרורות חצי נזק, וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו".

ובספר קצות החושן (סימן שצ סק"א), הביא את דברי התוספות, וכתב שהנמוקי יוסף בדבריו הנ"ל גבי הדלקת נרות ערב שבת עם חשיכה, חולק על דבריהם. שמשמע לו ממה שכתב הנמוקי יוסף בתירוצו דכמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, שהוא סובר שהמעשה חשוב כעשוי מתחילה, דבתר מעיקרא אזלינן.

ואמנם על פי דברינו בביאור תירוץ הנמוקי יוסף, אין כל ראייה שהוא אמנם חולק על התוספות כטענת הקצות החושן. שלדברינו יסוד תירוצו של הנמוקי יוסף הוא שבזריקת חץ נעשה הכל בתחילה, בפעולת

הזריקה שלפני עזיבת החץ את יד זורקו, והוא הדין במדליק נרות קודם כניסת השבת לרבי יוחנן הסובר אשו משום חציו, פעולתו שלו בבעירת הנרות, תמה קודם השבת למרות שהנרות ממשיכים לדלוק גם בשבת. ולכך פטור שפעולתו שלו בשבת היא המחייבת וכאן היתה פעולתו שלו קודם השבת. ואולם מעולם לא אמר הנמוקי יוסף שהנרות כאילו גמרו לבעור בפועל קודם כניסת השבת, ואין דבריו נוגעים כלל לענין בתר מעיקרא. שהרי כאמור אף בזורק חץ שגמר פעולתו של הזורק הוא עם עזיבת החץ את ידו, ופעולה זו היא המחוללת את כל מהלכו, מכל מקום גמר היות המעשה עשוי הוא רק כשהחפץ גמר מהלכו ונח בפועל. וכל בעיית רבא אי בתר מעיקרא אזלינן היא לענין שיחשב המעשה כעשוי שיחשב הכלי מנא תבירא, ולכן דבריו של הנמוקי יוסף אין ענינם לכאן, שהרי רק כשיחשב הכלי מנא תבירא שייך לפטור את האחר שבא ושברו במקל⁶.

ונראה שדברי הנמוקי יוסף מוכיחים שאין כונתו כמו שכתב הקצות החושן משמו. שאם כפירוש הקצות החושן אם כן תירוצו גבי הדלקת נרות, הוא רק לדעת רבה הסובר דבתר מעיקרא אזלינן, והוא סתם ולא הזכיר זאת בדבריו. ועוד שלדעת רבא דמיבעיא ליה לא תירץ ולא כלום, ורבא הוא שאמר (בדף כב): קרא ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן וכו'. ועוד שהנמוקי יוסף עצמו כתב בתחילת פרק כיצד הרגל משם הרא"ש כדברי התוספות שיש לחלק בין זורק אבן או חץ על הכלי לזורק כלי עצמו, ומסתימת דבריו שם נראה בפשטות שאף הוא סובר כן. אלא ודאי יש לפרש דברי הנמוקי יוסף כמו שפירשנו דבריו, ואין כל קשר בין ענין בתר מעיקרא או בתר תבר מנא, לבין תירוצו.

ולפי זה אין הנמוקי יוסף חולק כלל על דברי התוספות, ואף הוא יסבור בשופי שבחץ אין אומרים בתר מעיקרא אזלינן אף לרבה, וכמו שכתב הוא עצמו משם הרא"ש, ואף התוספות יסברו כסברת הנמוקי יוסף (שכאמור אינה סברא חדשה), ומיושבת בכך קושיתו אף לדעתם.

ח. בדין קים ליה בדרבה מיניה במדליק אש

השתא דאתינן להכא נשוב לענין קים ליה בדרבה מיניה, על מנת לברר שייכותו במדליק אש. שדין זה נזכר גבי מדליק אש במשניות מפורשות. האחת בפרק המניח (בבא-קמא לד): שם נאמר: "והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו". וכן בפרק הכונס (בבא-קמא סא): "המדליק את הגדיש וכו'...עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור". וכן בתוספתא (בבא-קמא פרק ו): "היה אדם ישן בתוכו ודלק אפילו שוגג פטור מפני שנידון בנפשו".

ועל פי דברינו, לרבי יוחנן הסובר אשו משום חציו הכל שפיר, שמדליק אש הרי הוא כזורק חץ שהכל נעשה מתחילה בפעולה אחת וכו"ל גבי זורק חץ מתחילת ארבע לסוף ארבע וקראינן בהליכתו. ולכך הכל בא כאחת ופטור מטעם קים ליה בדרבה מיניה.

⁶ ועיין בנמו"י בראש פרק כיצד הרגל שפירש דאי לא אזלינן בתר מעיקרא מנא מעליא הוה ושני אמאי פטור.

ולריש לקיש הסובר אשו משום ממונו, אמנם הקשו בגמרא בפרק כיצד הרגל (דף כב:) ממשנת פרק הכונס: "אמאי פטור, אילו קטל תוריה עבדא הכי נמי דלא מיחייב", ותירצו שם: "אמר לך רבי שמעון בן לקיש הכא במאי עסקינן, כשהצית בגופו של עבד, דקם ליה בדרבה מיניה". והן מקושית הגמרא והן מתירוצה משמע שפשוט הוא שהכל בא כאחת, וכל הקושיה היא שבדבר שממונו עושה לא שייך קים ליה בדרבה מיניה, והתירוץ הוא שהצית בגופו של עבד, ומעתה אף על הגדיש שנשרף לאחר שריפת העבד פטור מטעם קים ליה בדרבה מיניה, שהכל חשוב בא כאחת.

וצריכים אנו לומר שמכיון שבממונו שהזיק מתחייב הוא על פשיעתו, שבנידון דידן היא הדלקת האש, אם כן כל החיובים על נזקים שעשתה באים על ההדלקה, ולכך זה ממש כבזורק חץ שהכל בא על פעולת הזריקה ולכך אף שאשו משום ממונו נפטר מטעם קים ליה בדרבה מיניה.

ואמנם כך נראה מדבריהם של כמה ראשונים העוסקים בסוגיא זו. ראשית מדברי התוספות בפרק כיצד הרגל (כב: ד"ה והיה גדי כפות לו). שכתבו:

"ואף על גב דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת הגדי מחמת ממונו, שייך ביה שפיר קם ליה בדרבה מיניה, הואיל ועל ידי מעשה אחד בא הכל, ותדע דלמאן דאמר משום ממונו מוקי כשהצית בגופו של עבד, ופטרינן ליה אף על גב דלא הצית בגופו של גדי".

וכן נראה משיטה כ"י לתלמידי הרשב"א על ב"ק⁷ שכתבו:

"בשלמא למאן דאמר אשו משום חציו, משום הכי בעבד כפות לו פטור דקים ליה בדרבה מיניה, פירוש ואפילו נשרף הגדיש קודם שהגיע לגופו של עבד דהו"ל כזורק חץ וקרע שיראין בהליכתו קודם שהמית שהוא פטור כו' ואוקמא ריש לקיש כגון שהצית בגופו של עבד, משום דקים ליה בדרבה מיניה, ואפילו נשרף העבד מקמי גדיש פטור. הא למה זה דומה, לזורק חץ והלך וקרע שיראין של חברו אחר שהמית שהוא פטור".

וכן משמע ממה שהביא השער המלך בהלכות גניבה (פרק ג) משם מהר"י אישקפה ז"ל:

"שהוקשה לו על משנת פרק הכונס דתנן התם המדליק את הגדיש וכו'... היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור, דהרי הוא חייב מיתה על העבד וקים ליה בדרבה מיניה וכמו שפרש"י ז"ל שם. דמאי שנא מהא דגונב כיס בשבת שהוא חייב משום שכבר נתחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור שבת. ואם כן התם נמי בשנשרף הגדיש מיד נתחייב בתשלומי הגדיש, ואחר כך כשנשרף העבד בא לו חיוב המיתה, ואנן בעינן מיתה ותשלומים כאחת. ואפילו תימא דמיירי שנשרף העבד תחילה, פשיטא דיהא חייב בשנשרף הגדיש אחר כך כיון שנתחייב מיתה מקודם, וכמו שכתב רבנו. ויש לומר דכל דבר שבא לו מכח מעשה אחת, אף על פי שזה בא ראשון וזה בא אחרון, כגון מדליק את הגדיש, שבמעשה שעשה בא הכל, חשיב בבת אחת. מה שאין כן בגונב כיס בשבת, שבמעשה שעשה לגנוב הגניבה בהגבהה ברשות בעלים לא יבא לידי איסור סקילה, וצריך לעשות מעשה אחר להוציאה מרשות היחיד לרשות הרבים, משום

⁷ הובאו דבריהם בשער המלך פרק ג' מהלכות גניבה.

הכי חייב דאינן בבת אחת. ודייקא נמי דקתני היה עבד כפות לו, דכיון שהיה כפות, מסתמא כשהדליק את הגדיש נשרף העבד עמו, והוה ליה כאילו הדליקן בבת אחת. עכ"ל הרב ז"ל⁸.

ט. הירושלמי בפרק כיצד הרגל

ואולם מהירושלמי בפרק כיצד הרגל (הלכה ה) נראה שכל זה אינו ברור כלל וכלל. שזו לשון הירושלמי שם: "א"ר יצחק בר טבליי מתניתא מסייע לריש לקיש, היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב, עבד כפות לו וגדי סמוך לו פטור. אם אומר את שאין כזורק את החץ ממקום למקום, על שיכולת הראשונה נתחייב מיתה מיכן והילך תשלומים. א"ר יוסי ואת שמע מינה, שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש פטור. אם אומר את שאינו כזורק את החץ ממקום למקום, ויעשה כמי שחלו עליו תשלומים, מיכן והילך יהא חייב בתשלומים".

הרי שהירושלמי סובר שלריש לקיש הסובר אשו משום ממונו אין הכל בא כאחת, ולכך הוכיחו ממשנת המניח ומשנת הכונס, בהם מציינו דין קים ליה בדרבה מיניה באש, כרבי יוחנן, שאם כריש לקיש היה לו להתחייב על מה שנשרף מכאן ואילך כלשונו שם.

ונראה ששיטת הירושלמי היא שבממונו שהזיק אין חיובו בא על פשיעתו כמו שכתבנו לעיל, אלא שחייבתו תורה על פעולות הזיק של ממונו, ופשיעתו היא רק תנאי לחיובו, שהרי בלא פשיעה אנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה. ולכן אף במדליק אש לריש לקיש הסובר אשו משום ממונו אין החיוב בא על ההדלקה, אלא על פעולות ההבערה שהאש עושה בכל רגע ורגע כל משך זמן בעירתה. ולכך סובר כאן הירושלמי שלריש לקיש לא בא הכל במבעיר אש כאחת, ולא שייך דין קים ליה בדרבה מיניה.

ושמא יש לומר עוד שגם לדעת הבבלי וגם לדעת הירושלמי החיוב בנוקי ממון בא על פשיעתו, אלא שנחלקו הבבלי והירושלמי מהו עיקר הפשיעה של זה שהדליק את הגדיש והזיק, אם בהדלקה או באי שמירת האש. שהבבלי סובר שעיקר הפשיעה בהדלקה ולכן לא הוקשה לו, שכן על הדלקה זו בא הכל. ואולם הירושלמי סובר שאי שמירת האש היא עיקר הפשיעה ולכן לא בא הכל על ההדלקה אלא על אי השמירה שבכל רגע ורגע, ולכן אין הכל בא כאחת, וצ"ע.

ואמנם רבי יוחנן הסובר אשו משום חציו, זה כאמור ממש כזורק חץ שהכל בא בפעולה אחת מתחילה, ולכך אמרינן שפיר קים ליה בדרבה מיניה. ולפי זה מובנת ראית הירושלמי ממשנת המניח ומשנת הכונס, שלשיטתו רק רבי יוחנן בא הכל על פעולה אחת ולכן שייך דין קים ליה בדרבה מיניה.

⁸ ועיין בשער המלך שם שכתב: "ולפי הנראה שדעת תלמידי הרשב"א ז"ל כמ"ש מהר"י אישקאפה ז"ל".

י. דעת הרשב"א

הרשב"א בחדושו בפרק כיצד הרגל (כב: ד"ה עבד כפות לו וכו') כתב:

"קשיא לי אמאי פטור, והא מתחייב בגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד, וכדאמרינן בגונב כיס של חברו בשבת שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת, וכדאמרינן נמי בגונב חלבו של חברו ואכלו לדברי ר' נחוניא בן הקנה, כדאיתא בפרק אלו נערות. ונ"ל דאמסקא סמך, דאוקימנא כגון שהצית בגופו של עבד. אלא דאכתי קשיא לי דההיא אוקימתא לריש לקיש היא, אבל לרבי יוחנן מינח הוה ניחא להו דכיון דמשום חציו הוא פטור על הגדיש, ואמאי הא כבר נתחייב על הגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד. ואפשר דהוה מצי לאקשווי ולטעמיך מי ניחא, והרבה יש בתלמוד שאפשר לאקשווי ואינו מקשה. ואכתי לא ניחא לי דאפילו הצית בגופו של עבד, אמאי פטור על הגדיש, אטו מי שנתחייב בנפשו ואחר כך קרע שיראין של חברו מי לא מתחייב, והכא נמי מאי שנא, דלכולי עלמא בכי האי גוונא חייב. דעד כאן לא פליגי ר' שמעון ורבנן אלא ביוצא ליהרג וחבל באחרים, אבל בשאינו יוצא ליהרג לא פליגי, וכדאיתא בבבביתא בשלהי פ"ק דערסין, ואפילו ביוצא ליהרג מחייבי רבנן, כדתניא היוצא ליהרג שחבל באחרים חייב, ואחרים שחבלו בו פטורים, ר"ש אומר אף הוא שחבל באחרים פטור, שלא ניתן לחזור עמידת ב"ד. והכא שריפת העבד לא צורך שריפת הגדיש הוא, ואי בעי נמי מסיר אש מעל גבי גופו של עבד ובין למ"ד בפרק אלו נערות כי האי טעמא או כי האי טעמא גבי הגונב כיס בשבת והאוכל חלבו של חברו, ליחייב על הגדיש. ואפשר דלרבי יוחנן דאמר אשו משום חציו, כל שהצית אפילו בגדיש ועבד כפות סמוך לו שאי אפשר לו לברוח, הוי ליה משעת הצתת האש בגדיש רודף, ונעשה על הגדיש כרודף ששבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם שהוא פטור משום דבשעת רדיפתו נתחייב בנפשו, ואף זה כן. אלא דאכתי קשיא לי לר"ל דהוה ליה בשעת הצתת האש על גופו של עבד מתחייב בנפשו, ואחר שמת העבד נשרף הגדיש, ואמאי פטור על הגדיש. וי"ל דנשרף הגדיש קודם שמת העבד דכל שעתא ושעתא חשבינן ליה רודף עד שמת העבד. אבל אם נשרף הגדיש לאחר שמת העבד חייב, וכדתניא בפרק בן סורר אלו שנתנו להצילן בנפשו נעבדה בהם עברה אין מצילין אותן בנפשו כנ"ל".

ומדבריו נראה מפורש שהוא לא פירש סוגיות אלו של דין קים ליה בדרכה מינייה כמו שפירשנו, ולכך הקשה על הגמרא. ואמנם יש לברר שיטת הרשב"א ואכ"מ.

יא. הירושלמי בכתובות

אמנם גם מן הירושלמי בכתובות משמע לכאורה שאינו מפרש כמו שכתבנו את סוגיות קים ליה בדרכה מינייה במדליק אש. שזו לשונו בפרק אלו נערות (הלכה א):

"התיב רבי זעירא קומי רבי מנא, הרי המצית גדישו של חברו בשבת, על שיבולת הראשון חייב מיתה?⁹ מיכן ואילך בתשלומים, ולית אמר כן. על כל שיבולת ושיבולת יש בה התריית מיתה וכו' "¹⁰.

⁹ עיין בקרבן העדה שם.

¹⁰ וע"ע בשער המלך שם שהביא מדברי הירושלמי האלה סמוכים לדעת הרשב"א.

מלבד כל זה קשה כיצד תפרש סוגית הירושלמי הזו את המשנה בפרק הכונס גבי מדליק גדיש והיה עבד כפות לו וגדי סמוך לו שפטור מטעם קים ליה בדרכה מיניה, אף שבפשטות לא שייכת סברת על כל שיבולת ושיבולת יש התריית מיתה. ודברי הירושלמי האלה טעונים עיון ובירור ואכ"מ.

ב. על דברי רבי יוחנן שאמר שראוי היה לקבוע את צום החמישי בעשירי באב

לבסוף אפשר אולי להוסיף ראייה קצת, לדחות את פירושו של קצות החושן בדברי הנמוקי יוסף הנ"ל, ולבסס את פירושו בדבריו, מהגמרא בתענית (כט.) גבי קביעת זמנו של צום החמישי, שאמר רבי יוחנן: "אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף". ע"כ.

שהרי רבי יוחנן סובר אשו משום חציו, ואם כן לפירוש הקצות החושן בתירוץ הנמוקי יוסף, חשוב הכל כשרוף מתחילה, ואם כן מה לי נשרף רובו של היכל בעשירי, הרי מתחילה כשהוצת היה חשוב כשרוף ואין טענתו של רבי יוחנן מובנת לשיטתו.

אמנם לדידן הכל מחוור, שכן לפירושו בדברי הנמוקי יוסף הוא אינו בא לומר אלא שמבעיר אש לרבי יוחנן הרי הוא כזורק חץ והיינו שהמבעיר גמר את פעולתו שלו בכל מהלך הבעירה עם ההצתה, ואולם מה שהצית אינו חשוב שרוף עד שישרף בפועל. ואנחנו לא על פעולת השורף אנו אבליים, אלא על עובדת היות בית מקדשנו שרוף וחרב. ולכך אמר רבי יוחנן שהיה קובע זמנו של צום החמישי בעשירי, שכן רובו של היכל בו נשרף.

המקום ינחמנו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ונזכה ונראה בשמחתה.